

XX ƏSRİN 50-70-Cİ İLLƏRİNDƏ ABŞ-ÇXR MÜNƏSİBƏTLƏRİNİN FORMALAŞMASI

Xəyyam İSMAYILZADƏ*

Açar sözlər: ABŞ, ÇXR, BMT, Soyuq müharibə, nüvə silahı, siyasi əlaqələr, diplomatik əlaqələr, iqtisadiyyat, integrasiya, faydalı əməkdaşlıq

XÜLASƏ

Məqalədə “Soyuq müharibə” illərində ABŞ-ÇXR əlaqələrinin meydana gəlməsi, bu istiqamətdə gedən çətin və uzunmüddətli danışıqlardan sonra görüşlərin keçirilməsi, dünya çapında işıqlandırılması və dövlət başçılarının münasibəti haqqında məlumat verilir. Eyni zamanda, burada iki dövlət arasında siyasi və iqtisadi əlaqələrin daha da inkişafı hərtərəfli tədqiq olunmuşdur.

1949-1971-ci illər intervalında ABŞ-Çin münasibətləri kəskin ziddiyyətə malik idi. ABŞ və Çin Xalq Respublikası 1954-cü ildən başlayaraq 1970-ci ilə qədər səfirlər səviyyəsində ilk olaraq Cenevrədə və 1958-1970-ci illərdə Varşavada 136 görüş keçiriblər. 1954-cü il Cenevrə Konfransında Dövlət Katibi Con Foster Dalles Çin nümayəndə heyəti ilə əlaqələri qadağan etdi və Çinin aparıcı nümayəndəsi Çjou Enlay ilə görüşməkdən imtina etdi. Prezident Con F.Kennedinin (1961-1963) dövründə də münasibətlər pisləşdi. Kuba böhranından əvvəl Vaşinqtondakı siyasətçilər Çinin Sovet İttifaqı ilə ideologiya, milli məsələlər və bir çox ölkələrdə kommunist fəaliyyətinə rəhbərlik edib etməyəcəyi barəsində əmin deyildilər. Yeni fikir 1962-ci ilin noyabrında Çin-Hindistan sərhədindəki müharibə və Pekinin Kuba böhranına reaksiyası ilə gəldi. Kennedi administrasiyasının rəsmiləri belə nəticəyə gəldilər ki, Çin Sovet İttifaqından daha döyüşkən və təhlükəlidir, bu da Moskva ilə münasibətlərin yaxşılaşdırılmasına şərait yaradır və hər iki xalq Çin dövlətini cilovlamağa çalışırdı. Amerika Birləşmiş Ştatları ÇXR-in Birləşmiş Millətlər Təşkilatında Çin Respublikasının yerini tutmasının qarşısını almaq üçün fəaliyyətini artırdı və müttəfiqlərini ÇXR ilə əlaqələri kəsməsinə təşviq etdi. Birləşmiş Ştatlar ÇXR-ə qarşı ticarət embarqosu qoydu və müttəfiqlərini də buna əməl etməyə təşviq etdi (1).

ÇXR 1964-cü ildə nüvə silahı əldə edib və sonradan məxfiliyi ləğv edilmiş sənədlərində göstərilmişdi ki, Prezident Conson nüvə proqramını dayandırmaq üçün preventiv tədbirləri nəzərdən keçirmişdir. O, nəticədə bu tədbirlərin çox riskli olduğuna qərar verdi və ondan imtina edildi. Bunun əvəzinə Conson münasibətləri yaxşılaşdırmağın yollarını axtarmağa başladı. Amerika ictimaiyyəti həm ÇXR-ə qarşı tətbiq olunan ticarət embarqosunun yumşaldılmasını, həm də Çin dövləti ilə əlaqələrin inkişafını dəstəkləyirdi. Lakin Vyetnamda baş verən müharibə nəticəsində ÇXR-in Şimali Vyetnama yardım etməsi ilə münasibətləri yenidən qızıqdırdı. Mao Tzedunun “Böyük sıçrayışı” ÇXR-in lazımı şəkildə sənayeləşdirməsi məqsədinə çata bilmədi və ölkədə aclığa səbəb oldu. Onun 1966-cı ildə başladığı “Mədəni inqilab” ABŞ-a qarşı düşmənçilik siyasətini gücləndirdi.

“Mədəni inqilab” Çinin xarici dünyadan demək olar ki, tamamilə təcrid olunmasına və həm ABŞ imperalizminin, həm də Sovet revizionizminin kəskin şəkildə pislənməsinə səbəb oldu.

* Bakı Dövlət Universiteti Beynəlxalq münasibətlər kafedrası, siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru
E-mail: ekonika22@yahoo.com

1960-cı illərin sonu transformasiya dövrünə gətirib çıxardı. Amerika prezidenti Conson 1968-ci ildə Vyetnam müharibəsini dayandırmaq qərarını verdikdə, bu, ÇXR-də ABŞ imperializminin Asiyada daha genişlənməkdə maraqlı olmadığı təəssüratı yaratdı. Bu arada SSRİ ilə münasibətlər sürətlə pisləşirdi. Həmçinin bu, 1969-cu ildə prezidentliyə namizədliyini irəli sürmüş Riçard Niksona bu rəqabətdən Vaşinqtonun Moskva və Pekin ilə münasibətlərini yaxşılaşdırmaq üçün istifadə etmək ideyasını verdi.

1969-cu ildə Çin-Sovet sərhəd münaqişəsi Çin Xalq Respublikası üçün xüsusilə mühüm narahatlıq doğururdu. ÇXR diplomatik tərəfdən təcrid olunmuşdu və rəhbərlik ABŞ-la münasibətlərin yaxşılaşdırılmasının Sovet təhlükəsinə qarşı faydalı bir tarazlıq yaradacağına inanmağa başlamışdı. Çin Kommunist Partiyasının sədri Mao Tszedunun dəstəyi ilə Çinin Baş naziri Çjou Enlay bu səylərin önündə idi. 1969-cu ildə Birləşmiş Ştatlar ticarət məhdudiyətini və ikitərəfli əlaqəyə digər maneələri yumşaltmaq üçün tədbirlərə başladı və Çin də buna cavab verdi. Lakin bu yaxınlaşma prosesi Çinin ABŞ-ın Vyetnama qarşı müharibəsi ilə çətinləşdi. ÇXR və Amerika liderləri arasında vasitəçi qismində Rumıniya, Pakistan və Polşa iştirak edirdi.

Birləşmiş Ştatlarda Con K. Fairbank və A. Doak Barnett kimi akademiklər Pekin hökuməti ilə real münasibət qurulmasına işarə etdi, Amerika Birləşmiş Ştatları-Çin Münasibətləri üzrə Milli Komitə kimi təşkilatlar isə ictimai məlumatlılığı artırmaq üçün debatlarla sponsorluq etdilər. Bir çoxları Vyetnam, Kamboca və Laosdakı kommunist hərəkatlarının arxasında Kommunist Çinin xəyalını gördü, lakin getdikcə daha çox adam ÇXR-in ABŞ ilə uyğunlaşacağı təqdirdə global gücün Sovetlərə qarşı yenidən bölüşdürülməsi demək olacağı qənaətinə gəldi. Çinin bir milyarda yaxın istehlakçı bazarı Amerika biznesinə müraciət etdi. Senatın Xarici Əlaqələr Komitəsinin sədri, senator C. Uilyam Fulbrayt məsələ ilə bağlı bir sıra dinləmələr keçirmişdi.

Riçard Nikson nitqində qeyd etdi ki, iki ölkə qarşılıqlı dövründən sonra danışıqlar dövrünə qədəm qoyur. Baxmayaraq ki, Nikson 1960-cı il prezidentlik kampaniyası zamanı Çan Kayşiyə səsküylü dəstək versə də, onilliyin ikinci yarısında o, getdikcə "Çini qəzəbli və təcrid olunmuş vəziyyətdə tərki etmək üçün heç bir səbəb olmadığından" danışmağa başlamışdı. Niksonun 1968-ci ildə prezident seçilməsi ilkin olaraq Pekin tərəfindən düşmənçiliklə qarşılandı - "People's Daily" qəzetinin məqaləsi onu "kapitalist dünyasının çarəsizlikdən döndüyü bir başçı" kimi qınadı. Nikson hesab edirdi ki, iki ölkə arasında böyük fikir ayrılıqları olsa da, Çinlə əlaqələr qurmaq Amerikanın milli maraqlarına uyğundur. Bu işdə ona milli təhlükəsizlik üzrə müşaviri Henri Kissincer kömək edirdi. Daxili siyasətdə Niksonun düşüncəsi aparıcı rol oynadı, çünki ÇXR ilə uğurlu münasibətlərin yaradılması ona 1972-ci il Amerika prezident seçkilərində kömək edə bilərdi. O, həmçinin demokratlardan birinin onu qabaqlayacağından və ÇXR-ə gedəcəyindən narahat idi.

1971-ci ildə Yaponiyada Glenn Cowan və Zhuang Zedong adlı Amerika və Çin stolüstü tennis idmançıları arasında gözlənilməz dostluq görüşü Çinə səfərə yol açdı və Mao Tszedun şəxsən bunu razılıq verdi. 1971-ci ilin aprelində idmançılar kommunist inqilabı nəticəsində iqtidar ələ keçirildikdən sonra Çinə rəsmi səfər edən ilk amerikalılar oldular. Bunun rəvan qəbul edilməsi "**Pinq-Ponq diplomatiyası**" terminini yaratdı və hər iki tərəfə də əlaqələrin qurulmasında stimül verdi. Pinq-ponq diplomatiyası jurnalistlərin də ölkəyə daxil olmasına icazə verdi, hər iki tərəf arasında ünsiyyət yaratdı və əvvəllər mövcud olan maneələri qırdı (2). Bu, daha sonra baş verəcək ticarət tərəfdaşlığının təməlini qoydu. 1971-ci ilin iyulunda Henri Kissincer Pakistana səfəri zamanı özünü xəstə kimi göstərdi və bir gün ictimaiyyət qarşısına çıxmadı. O, əslində Çinin baş naziri Çjou Enlay ilə danışıqlar aparmaq üçün Pekində çox məxfi səfərdə idi.

Kissincer və köməkçiləri Pekində səmimi qarşılanmadılar və onların qaldıqları mehmanxana ABŞ imperializmini pisləyən broşuraları ilə dolu idi. Bununla belə, Çjou Enlay ilə görüş məhsuldar keçdi və Çinin baş naziri Çin-ABŞ münasibətlərinin yaxşılaşacağına ümid etdiyini bildirdi. O, ABŞ-ın Çini qəsdən təcrid etdiyini və diplomatik əlaqələrin bərpası üçün hər hansı təşəbbüsün Amerika tərəfdən gəlməsi lazım olduğunu bildirdi. Çjou mərhum prezident Kennedinin Çinlə münasibətləri bərpa etmək planlarından danışdı və Kissincerə dedi: "Biz nə qədər lazımdırsa, gözləməyə hazırıq. Əgər bu danışıqlar uğursuz olarsa, zamanla başqa bir Kennedi və ya başqa bir Nikson gələcək" (3).

15 iyul 1971-ci ildə prezident Riçard Nikson məqsədini dünyaya açıqladı və o, ÇXR-ə səfər etmək dəvətini qəbul etdi.

Bu elan bütün dünyada dərhal şok yaratdı. ABŞ-da bəzi sərt anti-kommunistləri (əsasən liber-tar respublikaçı Arizona senatoru Barry Goldwater) bu qərarı pislədilər, lakin əksər ictimai rəy bu addımı dəstəklədi və Nikson ümid etdiyi anketlərdə inkişaf gördü. Niksonun anti-kommunist etimad-naməsi olduğundan o, “kommunizmə qarşı yumşaq” adlandırılmaqdan tamamilə qorunurdu. Nikson və köməkçiləri mətbuatın dramatik görüntülər təqdim etməsini təmin etmək istəyirdilər.

ÇXR daxilində də solçu qrupların müxalifəti var idi. Bu qruplara Sovet İttifaqına keçmək istəyərkən Monqolustan üzərində müəmmalı təyyarə qəzasında həlak olan hərbiçilərin başçısı Lin Biao rəhbərlik edirdi. Onun ölümü səfərlə bağlı əksər daxili narazılıqları susdurdu.

Beynəlxalq arenada reaksiyalar müxtəlif idi. Kommunist dünyasında SSRİ iki əsas düşmənin fikir ayrılıqlarını həll etməsindən çox narahat idi. Rumıniya prezidenti Nikolae Çauşeski ABŞ-ın təşəbbüsünü “dünya sülhü üçün addım” kimi qiymətləndirdi. Kuba, Albaniya və Şimali Vyetnam da daxil olmaqla bir sıra kommunist dövlətlər Çini “imperialistlərə təslim olmaqda” ittiham etdilər. Şi-mali Koreya bunun əksi olduğunu və ABŞ-ın Çini təcrid edə bilməyərək ona təslim olmaq məcbu-riyyətində qaldığını bəyan etdi.

Amerikanın Avropalı müttəfiqləri və Kanada bu təşəbbüsdən məmnun qaldılar, xüsusən də onların çoxu ÇXR-i artıq tanıyırdılar. Asiyada reaksiya daha qarışıq idi. Yaponiya bu elanın ve-rilməmişdən əvvəl ona bildirilməməsinə əsəbiləşdi və amerikalıların onları ÇXR-in xeyrinə tər-k etməsindən qorxdı. Qısa müddətdən sonra Yaponiya da ÇXR-i tanıdı və kontinental güclə əhəmiyyətli ticarət öhdəliyi götürdü. Cənubi Koreya və Cənubi Vyetnam Birləşmiş Ştatlar və ÇXR arasında sülhün Amerikanın kommunist düşmənlərinə qarşı onlara verdiyi dəstəyin dayandırılması demək ola biləcəyindən çox narahat idilər. Bütün bu yaxınlaşma dövründə hər iki ölkəni tər-k etməyəcəyinə dair mütəmadi olaraq təmin etmək lazım idi. Tayvandan olan Çan Kayşi bu addımı tənqid edərək dedi: “Bu gün siyasi güc tarazlığı yaratmaq üçün şər gücə qarşı hər hansı beynəlxalq yumşaldıcı addım heç vaxt dünya sülhü üçün faydalı olmayacaq, əksinə, 700 milyon insanımızın müqəddəratını təhlükəyə atacaq və fəlakəti genişləndirəcək” (4).

1972-ci il fevralın 21-dən 28-dək Prezident Nikson Pekinə, Hançjouya və Şanxaya səfər etdi. Səfərinin sonunda ABŞ və ÇXR Şanxay Kommunikesini dərc etdilər, bu da hər iki ölkənin öz xarici siyasət baxışlarını ifadə edirdi. Kommunikedə hər iki ölkə diplomatik münasibətlərin tam normallaş-ması istiqamətində çalışacaqlarına söz verirdi. Bu, Çin Xalq Respublikasının dərhal tanınmasına səbəb olmadı, lakin Pekində və Vaşinqtonda “əlaqə büroları” yaradıldı (5). ABŞ Tayvan boğazının hər iki tərəfindəki bütün çinlilərin yalnız bir Çin olduğunu və Tayvanın Çinin bir hissəsi olduğunu iddia etdiyi ÇXR-in mövqeyini etiraf etdi. Bəyanat ABŞ və ÇXR-ə Tayvan məsələsini müvəqqəti olaraq bir kənara qoymağa, ticarət və kommunikasiyanı açmağa imkan verdi. Həmçinin, ABŞ və Çin Asiya-Sakit Okean hövzəsində “hegemonluq” qurmaq üçün “istənilən ölkəyə” qarşı tədbir görməyə razılaşdılar. Koreya, Vyetnam və İsraildə davam edən münaqişələr kimi bir sıra məsələlərdə ABŞ və Çin ortaq anlaşma əldə edə bilmədilər.

Əksər anti-ABŞ təbliğatı Niksonun səfərindən sonra Çində yoxa çıxmağa başlamışdı; ABŞ imperializminə qarşı hələ də bəzən tənqidlər olsa da, Sovet İttifaqı 1970-ci illərdə qəti şəkildə Çinin özəli düşməni elan edilmişdi.

Birləşmiş Ştatlarla münasibətlərin “istiləşməsi” ÇXR-ə böyük fayda verdi və “Soyuq müha-ribə”nin qalan dövrü üçün onun təhlükəsizliyini xeyli artırdı. Digər tərəfdən, Çin Hanoy və Pxen-yanda Amerikanın düşmənlərini dəstəkləməyə davam etdiyi üçün ABŞ-ın gözlədiyindən daha az fayda gördüyü iddia olunur. Nəhayət, ÇXR-in Vyetnamın motivlərinə şübhəsi Çin-Vyetnam əmək-daşlığının kəsilməsinə və 1979-cu ildə Vyetnamın Kambocaya hücumu Çin-Vyetnam müharibəsinə səbəb oldu. Həm Çin, həm də ABŞ Afrikadakı silahlı qrupları Sovet və Kubanın dəstəklədiyi silahlı hərəkətlərə qarşı dəstəklədilər. Normallaşmanın iqtisadi faydaları ləng oldu, çünki Amerika məhsul-larının geniş Çin bazarına nüfuz etməsi onilliklər çəkdi. Niksonun Çin siyasəti bir çoxları tərəfindən

onun prezidentliyinin əsas məqamı kimi qəbul edilsə də, William Bundi kimi digərləri bunun ABŞ-a çox az fayda verdiyini iddia edirlər.

1973-cü ilin mayında rəsmi diplomatik əlaqələr qurmaq məqsədilə ABŞ və ÇXR Pekində Birləşmiş Ştatların Əlaqə Bürosu (USLO) və Vaşinqtonda həmkarı ÇXR-in ofisini yaratdılar. 1973-1978-ci illərdə Devid K.E.Brus, Corc H.W.Buş, Tomas S.Geyts, Jr. və Leonard Vudkok kimi görkəmli amerikalılar şəxsi səfir kimi USLO-nun rəhbərləri vəzifəsində çalışdılar. Çin Sovet İttifaqını özünün əsas rəqibi hesab etdiyini açıq şəkildə bildirdi və ABŞ-ı güclü olmağa çağırdı və bununla da Moskvanın diqqətini yayındırdı. Corc Buş bununla bağlı belə dedi: “Çin davamlı olaraq bizim güclü olmağımızı, Avropanı müdafiə etməyimizi, müdafiə büdcəmizi artırmağımızı və s. istəyir” (6). Buş belə qənaətə gəldi ki, Amerikanın iştirakı Asiya və dünyada bazarları, müttəfiqləri və sabitliyi dəstəkləmək üçün vacibdir.

Prezident Cerald Ford 1975-ci ildə ÇXR-ə səfər etdi və Amerikanın Pekin ilə münasibətləri normallaşdırmaqda maraqlı olduğunu bir daha təsdiqlədi. 1977-ci ildə vəzifəyə gəldikdən qısa müddət sonra prezident Cimmi Karter Şanxay Kommunikesinin məqsədlərini bir daha təsdiqlədi. Dövlət katibi Sayrus Vans, Karterin milli təhlükəsizlik üzrə müşaviri Zbiqnev Bjezinski və Milli Təhlükəsizlik Şurasının yüksək vəzifəli üzvü Mişel Oksenberq Karteri Çinlə tam diplomatik və ticarət əlaqələri qurmağa təşviq etdilər. Bjezinski Sovet İttifaqına qarşı çıxmaq üçün Pekinlə tez bir zamanda təhlükəsizlik əlaqəsi yaratmağa çalışsa da, Karter belə bir razılaşmanın SALT II danışıqları da daxil olmaqla mövcud ABŞ-Sovet münasibətlərini təhdid edəcəyinə inanaraq Vansın tərəfini tutdu. Beləliklə, administrasiya ehtiyatla hərbi münasibətlərə deyil, siyasi normallaşmaya getməyə qərar verdi. 1978-ci ilin əvvəlində Vans, Bjezinski və Oksenberq Pekinə səfər edərək, o zaman əlaqə bürosunun rəhbəri olan Leonard Vudkokla fəaliyyət göstərmək üçün zəmin yaratdılar. ABŞ və Çin Xalq Respublikası 1978-ci il dekabrın 15-də iki hökumət arasında 1979-cu il yanvarın 1-də diplomatik əlaqələr quracaqlarını elan etdilər.

1 yanvar 1979-cu il tarixli Diplomatik Münasibətlərin qurulmasına dair Birgə Kommunikedə Birləşmiş Ştatlar diplomatik tanınma hüququnu Taypeydən Pekinə köçürdü. ABŞ Şanxay Kommunikesinin Çinin yalnız bir Çindən ibarət olduğu və Tayvanın Çinin bir hissəsi olduğu mövqeyini etiraf etdiyini təkrarladı, Pekin Amerika xalqının Tayvan xalqı ilə ticarət, mədəni və digər qeyri-rəsmi əlaqələri davam etdirəcəyini etiraf etdi.

Baş nazirin müavini Den Syaopin 1979-cu ilin yanvarında Vaşinqtona səfəri 1989-cu ilin yazına qədər davam edən bir sıra mühüm, yüksək səviyyəli əlaqələrin təşəbbüsü oldu. Bu, xüsusilə ticarət, elmi, texnoloji və mədəni sahələrdə bir çox ikitərəfli razılaşmalarla nəticələndi.

Sovet İttifaqının Əfqanıstana müdaxiləsi və Vyetnamın Kambocaya hücumu Vaşinqton və Pekini əvvəlkindən daha da yaxınlaşdıran əsas amillərdən biri oldu. ABŞ-Çin hərbi əməkdaşlığı 1979-cu ildə başladı. Amerikanın Çinə silah satışı başlandı və 1981-ci ildə Sovet sərhədi yaxınlığında, Sincanda ABŞ-Çin müştərək dinləmə məntəqəsinin fəaliyyət göstərdiyi məlum oldu.

1980-ci ildə başlanmış yüksək səviyyəli görüşlərin nəticəsi olaraq ABŞ-ın ÇXR ilə dialoqu qlobal və regional strateji problemlər, siyasi-hərbi məsələlər, o cümlədən, silahlara nəzarət, BMT və s. çoxtərəfli təşkilat işləri və beynəlxalq narkotik məsələləri üzərində inkişaf etdi. Nyu-York və Pekin qardaşlaşmış şəhərlərə çevrildi (7).

Yüksək səviyyəli görüşlər 1980-ci illərdə ABŞ-ÇXR əlaqələrinin inkişafı üçün mühüm vasitə olmaqda davam etdi. Prezident Ronald Reyqan və Baş nazir Zhao Ziyang 1984-cü ildə qarşılıqlı səfərlər etdilər. Reyqanın Pekinə səfəri uğurlu keçdi, lakin onun Sovet İttifaqını tənqid edən və kapitalizmi, demokratiyanı və din azadlığını tərifiylən çıxışı Çin dövlət televiziyasında yayımlanmadı. 1985-ci ilin iyulunda Çin Prezidenti Li Siannian ABŞ-a səfər etdi, bu, ÇXR dövlət başçısının ABŞ-a ilk səfəri idi. Vitse-prezident Buş 1985-ci ilin oktyabrında ÇXR-ə səfər etdi və ABŞ-ın ÇXR-də dördüncü konsulluq məntəqəsi olan Çenqduda ABŞ Baş Konsulluğunu açdı. Nazirlər Kabineti səviyyəsində rəsmilərin növbəti mübadiləsi 1985-1989-cu illər arasında baş verdi və prezident Buşun 1989-cu ilin fevralında Pekinə səfəri ilə yekunlaşdı.

Nəticə

Soyuq müharibə bitdikdən və sosialist dövlətlər tənəzzülə uğradıqdan sonra yaranan yeni dünya nizamında ABŞ və ÇXR münasibətləri mühim rol oynayır. Dünya siyasətinə və iqtisadiyyatına birbaşa təsir göstərən iki dövlət arasında rəqabət və əməkdaşlıq çərçivəsində münasibətlər dinamik surətdə bu gün də inkişaf etməkdədir.

Qeyd etməliyik ki, ABŞ və ÇXR arasında münasibətlərin əməkdaşlıq çərçivəsində davam etdirilməsi və münaqişəli məsələlərin danışıqlar yolu ilə həll olunması bütün dünya dövlətlərinin maraqlarına uyğundur. Əgər bu gün onlar arasında hər hansısa bir münaqişə və ya ixtilaf baş versə, nəinki onlara, bütün dünya ölkələrinə bu və ya digər formada təsir edəcəkdir. Çünki, ABŞ və ÇXR arasındakı əlaqələr daima dünya nizamına təsir göstərən amillərdən biridir.

ƏDƏBİYYAT

1. https://en.wikipedia.org/wiki/China%E2%80%93United_States_relations#Freezing_of_relations.
2. https://en.wikipedia.org/wiki/China%E2%80%93United_States_relations#Rapprochement.
3. https://en.wikipedia.org/wiki/China%E2%80%93United_States_relations#Rapprochement.
4. Kai-Shek, Chiang (20 February 1972), "Speech for the Opening Ceremony of the National Assembly Fifth Meeting".
5. Dunbabin, J.P.D. (1996). International relations since 1945, səh.258.
6. Engel, Jeffrey A., ed. (2011). The China Diary of George H. W. Bush: The Making of a Global President, səh.356.
7. https://en.wikipedia.org/wiki/China%E2%80%93United_States_relations#Normalization.

РЕЗЮМЕ

Хайям ИСМАИЛЗАДЕ

Становление американо-китайских отношений в 50-70-х годах XX века

Ключевые слова: США, КНР, ООН, холодная война, ядерное оружие, политические отношения, дипломатические отношения, экономика, интеграция, взаимовыгодное сотрудничество

В статье представлена информация о становлении американо-китайских отношений в годы холодной войны, проведении встреч после трудных и длительных переговоров в этом направлении, освещении в мировой прессе, позиции глав государств. В то же время здесь досконально изучалось дальнейшее развитие политических и экономических отношений между двумя государствами.

SUMMARY

Khayyam ISMAILZADEH

The Formation of US-PRC Relations in the 50s and 70s of the 20th Century

Keywords: USA, PRC, UN, Cold War, nuclear, political relations, diplomatic relations, economy, integration, beneficial cooperation

The article provides information on the formation of US-PRC relations during the Cold War, the holding of meetings after the difficult and long-term talks in this direction, coverage in the world press, and the attitude of the heads of state. At the same time, it thoroughly analyzes the further development of political and economic relations between the two states.